

[8. Vanitas, Jacob de Gheyn II (1565–1629), olej 1603]

Dzieło *Trzy etapy życia i śmierć* Baldunga jest w gruncie rzeczy bardzo bliskie reprezentacjom starych indiańskich kobiet przedstawionych przez jego flamandzkiego kolegę. W rzeczywistości młoda Indianka i stare kobiety są ze sobą powiązane – ukazują przemijanie, a więc i przyszłość młodej i pięknej kobiety, to co ją czeka: degradacja ciała i starzenie się. De Bry posuwa się jednak w swoim założeniu dalej niż Baldung w *Trzech etapach życia* i nie tylko bezlitośnie pokazuje konsekwencje upływu czasu i utratę młodości oraz piękna, lecz ucieka się także do przedstawienia praktyk antropofagicznych, które jako czyny grzeszne i okrutne zobrazowane zostały poprzez fizyczną degradację ciała i jego rozkład [il. 7].

Trzecim rodzajem obrazów, w których wykorzystywano wizerunki starych kobiet, są przedstawienia związane z tematyką czarów, najbardziej rozpowszechnione między XV a XVII w. Do najwybitniejszych artystów tworzących ryciny ukazujące czarownice należą Baldung, Dürer, Abraham Saur i Gerard d'Euphrate. Na litografiach wykonanych przez wymienionych artystów spotkamy zarówno stare kobiety-czarownice o obwisłych piersiach, pomarsz-